

POSTANOWIENIE

Dnia 12 października 2017 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim II Wydział Cywilny Odwoławczy
w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA w SO Grzegorz Ślęzak
Sędziowie: SSO Paweł Hochman (spr.)
SSO Dariusz Mizera
Protokolant: st. sekr. sąd. Beata Gosławska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 października 2017 roku
sprawy z wniosku [REDAKTOWANE]
z udziałem [REDAKTOWANE]

o ustanowienie służebności przesyłu
na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb.
z dnia 16 czerwca 2016 roku, sygn. akt I Ns 1111/14

**postanawia: przedstawić do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu
następujące zagadnienie prawne:**

**„ Czy uzyskanie na własność przez przedsiębiorstwo państwowe urządzeń
przesyłowych posadowionych na nieruchomości należącej do Skarbu
Państwa na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o zmianie
ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r., nr 2 poz. 6),
oddanej w użytkowanie wieczyste innemu przedsiębiorstwu mocą decyzji
deklaratoryjnej wydanej w trybie ustawy z dnia 29 września 1990 roku o
zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz.
U. nr 79, poz. 464 ze zm.) spowodowało uzyskanie przez przedsiębiorstwo
przesyłowe z mocy prawa służebności gruntowej o treści odpowiadającej
służebności przesyłu obciążającej prawo użytkowania wieczystego?”**

SSA w SO Grzegorz Ślęzak

SSO Paweł Hochman

SSO Dariusz Mizera

Uzasadnienie

Przedstawione zagadnienie prawne zrodziło się w trakcie rozpoznawania apelacji wniesionej na postanowienie Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 16 czerwca 2016 r.

Zaskarżonym orzeczeniem Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim postanowił:

1. ustanowić na prawie użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w [REDAKTED] [REDAKTED] oznaczonej w ewidencji gruntów numerami działek [REDAKTED] i [REDAKTED] o powierzchni [REDAKTED] ha, dla której w Wydziale Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. urządzona jest księga wieczysta nr [REDAKTED], które to prawo użytkowania wieczystego w dacie wydania orzeczenia przysługuje [REDAKTED] [REDAKTED] w [REDAKTED], a której to nieruchomości właścicielem jest Skarb Państwa, na rzecz [REDAKTED] [REDAKTED] z siedzibą w [REDAKTED], służebność przesyłu polegającą na prawie korzystania z części nieruchomości w granicach zasięgu służebności wskazanych na mapie sporządzonej przez biegłego geodetę [REDAKTED] [REDAKTED] z 4.04.2016 roku, zaewidencjonowanej w Miejskim Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w [REDAKTED] [REDAKTED] prowadzonym przez Prezydenta Miasta [REDAKTED] w dniu 18.04.2016 r. identyfikator [REDAKTED], która to mapa stanowi integralną część niniejszego orzeczenia, oznaczoną kolorem różowym dla służebności [REDAKTED] na działce [REDAKTED] i kolorem niebieskim dla służebności [REDAKTED] na działce [REDAKTED], w zakresie niezbędnym do konserwacji wszelkich urządzeń i linii elektroenergetycznych znajdujących się na tych nieruchomościach, remontów, modernizacji wraz z prawem wejścia i wjazdu na teren odpowiednim sprzętem przez pracowników [REDAKTED] [REDAKTED] [REDAKTED];
2. zasądzić od [REDAKTED] [REDAKTED] [REDAKTED] w [REDAKTED] na rzecz [REDAKTED] [REDAKTED] w [REDAKTED] kwotę 1.570.178,00 zł (słownie: jeden milion pięćset siedemdziesiąt tysięcy sto siedemdziesiąt osiem złotych) wraz z przynależnym podatkiem od towarów i usług (VAT) od tej kwoty, tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu płatne w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się orzeczenia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie uchybienia terminowi płatności;

3. nakazać ściągnąć od wnioskodawcy [REDACTED] w [REDACTED] na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. kwotę 4.276,73 zł tytułem poniesionych tymczasowo wydatków na opinie biegłych;
4. ustalić, że strony ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Powyższe postanowienie zostało zaskarżone w całości przez wnioskodawcę [REDACTED] z siedzibą w [REDACTED].

Podtrzymując swój wniosek, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Z wywiedzionego środka odwoławczego wynika, że skarżący zarzucił kwestionowanemu orzeczeniu naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 321 § 1 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC poprzez jego niezastosowanie i orzeczenie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem (poprzez ustanowienie służebności przesyłu na prawie użytkowania wieczystego, a nie, jak wnoszono, na nieruchomości) oraz art. 233 § 1 KPC poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego. Skarżący wskazał również na naruszenie przez Sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego: art. 305¹ KC w zw. z art. 305² § 1 KC w zw. z art. 140 KC oraz art. 233 KC poprzez nieuprawnione ustanowienie służebności przesyłu nie na nieruchomości, ale na prawie użytkowania wieczystego oraz art. 305² § 1 KC poprzez niezasadne i zawyżone ustalenie i zasądzenie wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu, które dodatkowo zostało powiększone o wartość podatku od towarów i usług.

Uczestnik postępowania [REDACTED] S.A. w [REDACTED] wniósł o oddalenie skargi apelacyjnej.

Mając na uwadze treść zarzutów apelacyjnych, uzasadnienie przedstawionego zagadnienia prawnego wymaga przypomnienia ewolucji stanowisk uczestników postępowania przed sądem pierwszej, jak i drugiej instancji.

Wnioskodawca [REDACTED] S.A. z siedzibą w [REDACTED] dniu 7 lipca 2014 r. wniósł o ustanowienie na swoją rzecz służebności przesyłu polegającej na korzystaniu z nieruchomości położonej w [REDACTED] przy ul. [REDACTED], oznaczonej w ewidencji gruntów jako działki nr [REDACTED] i [REDACTED], dla której Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [REDACTED], której właścicielem jest Skarb Państwa, natomiast użytkownikiem wieczystym – uczestnik [REDACTED] S.A. z siedzibą w [REDACTED] na której posadowione są należące do wnioskodawcy urządzenia elektroenergetyczne w postaci 4 stacji

transformatorowych, stanowiących Główny Punkt zasilania [REDAKTOWANE] wraz z fragmentem linii energetycznej [REDAKTOWANE] polegającej na korzystaniu z niej, eksploatacji, dokonywaniu kontroli, przeglądów konserwacji, modernizacji i remontów, usuwaniu awarii lub wymianie urządzeń – w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania wskazanych wyżej urządzeń elektroenergetycznych na czas nieokreślony oraz o zasądzenie na rzecz uczestnika jednorazowego wynagrodzenia z tytułu ustanowienia powyższej służebności (k. 2).

Jako uczestnika postępowania wskazał [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] S.A. z siedzibą w [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE].

W odpowiedzi na wniosek [REDAKTOWANE] S.A. z siedzibą w [REDAKTOWANE] (jako następcą prawny [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] S.A.) wniósł o oddalenie wniosku, wskazując, że jest on przedwczesny z uwagi na zapewnienie przez uczestnika możliwość korzystania przez wnioskodawcę z nieruchomości oraz gotowość zawarcia z wnioskodawcą umowy o ustanowieniu służebności przesyłu (k. 44-46).

Pismem z dnia 10 sierpnia 2015 r. wnioskodawca zmodyfikował swój pierwotny wniosek o ustanowienie służebności przesyłu w ten sposób, że wniósł o jej ustanowienie na rzecz wnioskodawcy oraz na rzecz każdorazowego nabywcy przedsiębiorstwa tej spółki lub nabywcy urządzeń lub instalacji elektroenergetycznych posadowionych na nieruchomości obciążonej - nieruchomości gruntowej położonej w [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] przy ul. [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE], będącej własnością Skarbu Państwa o treści szczegółowo określonej w zmodyfikowanym wniosku na czas nieokreślony, za wynagrodzeniem. Wskazał jednocześnie, że nie wnosi o ustanowienie służebności na prawie użytkowania wieczystego przysługującego [REDAKTOWANE] S.A. (k. 298-300).

W piśmie procesowym z dnia 20 sierpnia 2015 r. uczestnik wniósł o oddalenie wniosku o ustanowienie służebności przesyłu w zmodyfikowanej postaci oraz o wezwanie do udziału w sprawie w charakterze uczestnika Skarbu Państwa – Skarbu Państwa Starosty [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] (k. 341-342).

Wezwany do udziału w sprawie, wskutek modyfikacji wniosku, uczestnik Skarb Państwa – Prezydent Miasta [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] wniósł o oddalenie wniosku w jego zmodyfikowanym kształcie, wskazując, że obecnie ugruntowany jest pogląd o możliwości ustanowienia służebności przesyłu na prawie użytkowania wieczystego, ewentualnie wniósł o zasądzenie jednorazowego wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności przesyłu na rzecz właściciela nieruchomości (k. 442-443).

W postępowaniu apelacyjnym podczas rozprawy w dniu 19 stycznia 2017 r. wnioskodawca cofnął wniosek o ustanowienie służebności przesyłu oraz wniósł o uchylenie wydanego przez Sąd Rejonowy postępowania i umorzenie postępowania w sprawie, ewentualnie zaś w przypadku niepodzielenia przez sąd drugiej instancji poglądu leżącego u podstaw tego wniosku wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy (k. 584-585).

W uzasadnieniu wnioskodawca wskazał na wynikający z najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego pogląd prawny, wedle którego z chwilą uzyskania – na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 Nr 2, poz. 6) – własności urządzeń przesyłowych, posadowionych na nieruchomościach będących wówczas własnością Skarbu Państwa, przedsiębiorstwo państwowe uzyskiwało – z mocy prawa oraz jako prawo związane z własnością tych urządzeń i obciążające owe nieruchomości – służebność gruntową odpowiadającą treścią służebności przesyłu.

Uczestnicy postępowania [REDAKTURA] Spółka Akcyjna w [REDAKTURA] oraz Skarb Państwa – Prezydent Miasta [REDAKTURA] [REDAKTURA] wyrazili sprzeciw wobec cofnięcia wniosku przez wnioskodawcę (k. 585 oraz 586-588).

W tym miejscu Sąd Okręgowy wyjaśnia, że w świetle brzmienia art. 512 § 1 KPC skuteczność cofnięcia wniosku w postępowaniu nieprocesowym jest uzależniona od braku sprzeciwu pozostałych uczestników wyrażonego w wyznaczonym terminie. Powołany przepis w ocenie Sądu Okręgowego skutkuje przyjęciem, że w okolicznościach niniejszej sprawy w związku z wyrażeniem sprzeciwu wobec cofnięcia przez wnioskodawcę wniosku dokonane cofnięcie jest nieskuteczne, a niniejsza sprawa podlega merytorycznemu rozpoznaniu. Wskazane stanowisko odnosi się również do oceny skuteczności oświadczenia pełnomocnika wnioskodawcy z dnia 10 sierpnia 2015 r. (określonego jako modyfikacja wniosku). Oświadczenie to należy zmienić wniosku polegającą na wystąpieniu z nowym żądaniem w miejsce dotychczasowego. Wobec braku zgody uczestników postępowania na ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomości obowiązkiem Sądu pierwszej instancji było więc rozpoznanie wskazanych wniosków jako alternatywne.

Załączone do akt sprawy dokumenty pozwalają na dokonanie następujących niespornych ustaleń faktycznych.

Mocą decyzji z dnia 24 marca 1993 r. wojewoda piotrkowski orzekł nabycie przez [REDAKTURA] [REDAKTURA] [REDAKTURA] [REDAKTURA] z siedzibą w [REDAKTURA] [REDAKTURA] z mocy prawa, użytkowania wieczystego gruntów oznaczonych w ewidencji gruntów działką o numerze [REDAKTURA],

o powierzchni [REDACTED] hektara i działką o numerze [REDACTED], o powierzchni [REDACTED] hektara. Okres użytkowania wieczystego został określony na 99 lat, tj. do dnia 05 grudnia 2089 r.

[REDACTED] S.A. z siedzibą w [REDACTED] była następcą prawnym [REDACTED] z siedzibą w [REDACTED].

(dowód: decyzja z dnia 24 marca 1993 r. – k. 261-263)

Działki o numerach [REDACTED] i [REDACTED] powstały w wyniku podziałów nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka numer [REDACTED] - wskazanej w decyzji wojewody [REDACTED] z dnia 24 marca 1993 r.

(dowód: rejestry pomiarowo-klasyfikacyjne – k. 264-268)

Uczestnik „[REDACTED] S.A.” z siedzibą w [REDACTED] jest następcą prawnym [REDACTED] S.A. z siedzibą w [REDACTED].

(dowód: informacja odpowiadająca odpisowi aktualnemu z KRS – k. 31-37, odpis postanowienia Sądu Rejonowego Katowice-Wschód w Katowicach z dnia 1 października 2014 r. – k. 38)

Na nieruchomości położonej w [REDACTED], oznaczonej w ewidencji gruntów numerami działek [REDACTED] i [REDACTED] o powierzchni [REDACTED] hektara, dla której Sąd Rejonowy w Piotrowie Trybunalskim VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze [REDACTED] posadowione są dwie linie wysokiego napięcia [REDACTED], cztery transformatory przetwarzające napięcie [REDACTED] na [REDACTED] oraz słupy (ustoje) i mosty, które przesyłają energię elektryczną wysokiego napięcia [REDACTED], następnie przetwarzają w energię elektryczną średniego napięcia [REDACTED] oraz budynek rozdzielni [REDACTED].

(bezsporne)

Właścicielem powyższej nieruchomości jest Skarb Państwa.

(dowód: odpis zwykły księgi wieczystej o numerze [REDACTED] – k. 4-13)

Zarządzeniem numer [REDACTED] Naczelnego Dyrektora Zjednoczenia Energetyki z dnia 30 stycznia 1975 r. w sprawie zakładów wchodzących w skład przedsiębiorstwa państwowego „Zakłady [REDACTED] Okręgu Centralnego” w [REDACTED] utworzono zakład pod nazwą [REDACTED] w budowie” w [REDACTED].

Przedsiębiorstwo państwowe „[REDACTED]” w Warszawie prowadziło m.in. następujące zakłady: „Zakład [REDACTED]” w [REDACTED] oraz „[REDACTED] Województwo” w [REDACTED].

(dowód: zarządzenie z dnia 30 stycznia 1975 r. – k. 301)

Zarządzeniem numer 16 Naczelnego Dyrektora Zjednoczenia Energetyki z dnia 12 sierpnia 1975 r. w sprawie dostosowania terenowej organizacji energetyki do podziału administracyjnego Państwa w związku z ustawą z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracji Państwa oraz zmianie ustawy o radach narodowych zmieniono nazwę „Zakład [REDAKTION] [REDAKTION] Województwo” na „Zakład [REDAKTION] [REDAKTION] - [REDAKTION]”. Ustalono także, że Zakłady [REDAKTION] Okręgu Centralnego, tj. m. in. Zakład [REDAKTION] [REDAKTION] Teren z siedzibą w [REDAKTION] obejmuje obszary województw: [REDAKTION], [REDAKTION] i [REDAKTION].

(dowód: zarządzenie z dnia 12 sierpnia 1975 r. – k. 302-305)

Zarządzeniem numer [REDAKTION] Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989 r. w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą „Zakład [REDAKTION] [REDAKTION]-Teren” w [REDAKTION] wymienionemu przedsiębiorstwu przydzielone zostały składniki mienia powstałego z podziału przedsiębiorstwa państwowego „Centralny Okręg Energetyczny” w [REDAKTION].

Z dniem 12 lipca 1993 r. nastąpiło przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego „Zakład [REDAKTION] [REDAKTION]-[REDAKTION]” w [REDAKTION] w spółkę akcyjną o nazwie „Zakład [REDAKTION] [REDAKTION] - [REDAKTION] Spółka Akcyjna”, na której rzecz nastąpiło przeniesienie składników mienia przedsiębiorstwa państwowego.

„Zakład [REDAKTION] [REDAKTION] - [REDAKTION] Spółka Akcyjna” wpisany został do rejestru przedsiębiorców w dniu 15 grudnia 2008 r.

(dowód: akt przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną – k. 308-314, postanowienie z dnia 15 grudnia 2008 r. wraz z zaświadczeniem – k. 315-316)

W dniu 31 sierpnia 2010 r. majątek „Zakładu [REDAKTION] [REDAKTION] - [REDAKTION] Spółki Akcyjnej” w wyniku przejęcia objął wnioskodawca - „[REDAKTION] [REDAKTION] S.A.” z siedzibą w [REDAKTION].

(dowód: odpis aktualny z KRS – k. 15-20)

Nie istnieje możliwość wydzielenia działek o numerach [REDAKTION] i [REDAKTION]. Niezależnie od napowietrznych urządzeń związanych z napięciem [REDAKTION] na działce o numerze [REDAKTION] znajdują się kanały, w których umieszczone są kable do sterowania zabezpieczeniem [REDAKTION]. Niezajęte przez urządzenia elektroenergetyczne fragmenty działek o numerach [REDAKTION] oraz [REDAKTION], z uwagi na zagadnienia dotyczące ochrony ludzi i środowiska, nie nadają się do jakiegokolwiek zagospodarowania. W przypadku awarii wnioskodawca musi wjechać na przedmiotowy teren sprzętem ciężkim (dźwig, podnośnik itp.). Fragmenty niezajętych działek

przez urządzenia elektroenergetyczne mogą być wykorzystane do tego celu. Służebność przesyłu powinna być ustanowiona na całości nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów działkami o numerach [REDACTED] oraz [REDACTED].

(dowód: opinia biegłego sądowego [REDACTED] [REDACTED] wraz z załącznikami – k. 59-79)

Wartość jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu na okres 73 lat do końca trwania użytkowania wieczystego przedmiotowej nieruchomości wynosi kwotę 1.570.178,00 zł netto.

(dowód: pisemna opinia uzupełniająca biegłego [REDACTED] [REDACTED] – k. 488-455, ustana opinia uzupełniająca biegłego sądowego [REDACTED] [REDACTED] złożona na rozprawie w dniu 22 marca 2016 r. – k. 477-479)

Mapa do celów prawnych z oznaczeniem służebności przesyłu, którą sporządził biegły sądowy [REDACTED] [REDACTED] została zaewidencjonowana w dniu 18 kwietnia 2016 r.

(dowód: mapa do celów prawnych – k. 493)

Na gruncie powyższego stanu faktycznego Sąd Okręgowy powziął jednak poważną wątpliwość prawną co do konieczności w ustanowienia służebności przesyłu na przysługującym [REDACTED] S.A. z siedzibą w [REDACTED] użytkowaniu wieczystym, które obciąża nieruchomość będącą własnością Skarbu Państwa.

Przed przejściem do szczegółowego uzasadnienia przedstawianego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, Sąd Okręgowy wskazuje, iż stoi na stanowisku, że co do zasady dopuszczalne jest ustanowienie służebności przesyłu na użytkowaniu wieczystym. Co więcej, w przypadku gdy do rozstrzygnięcia pozostaje wybór, czy służebność winna obciążać prawo użytkowania wieczystego, czy też nieruchomość, na której to prawo winno być wykonywane, jako korzystające z pierwszeństwa należy uznać żądanie ustanowienia omawianego ograniczonego prawa rzeczowego na prawie użytkowania wieczystego. Powyższy pogląd należy uznać za utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego i w tym względzie wskazać należy chociażby na postanowienia tego Sądu z dnia 20 kwietnia 2016 r. (sygn. akt III CSK 526/15), z dnia 8 czerwca 2017 r. (sygn. akt V CSK 259/16), z dnia 14 kwietnia 2017 r. (sygn. akt III CSK 120/16), uchwałę z dnia 16 września 2015 r. (sygn. akt III CZP 49/05) czy wreszcie na uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2017 r. (sygn. akt III CZP 101/16).

Przedstawione wyżej stanowisko ma w ocenie Sądu Okręgowego zastosowanie również w przedmiotowej sprawie.

Wątpliwość wyrażona w przedstawionym przez Sąd Okręgowy, Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym powstała w związku z analizą najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego, w którym zaprezentowane zostały poglądy dotyczące charakteru uprawnienia powstającego na rzecz przedsiębiorstwa przesyłowego do korzystania z urządzeń przesyłowych stanowiących własność tego przedsiębiorstwa, a posadowionych na nieruchomościach Skarbu Państwa w okresie obowiązywania zasady jednolitej własności państwowej. Wątpliwości Sądu Okręgowego dotyczą w szczególności tego czy te poglądy (przywołane niżej) odnoszą się również do sytuacji, w której do rozstrzygnięcia pozostaje wniosek o ustanowienie służebności na prawie użytkowania wieczystego.

Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 12 maja 2016 r. (sygn. akt IV CSK 509/15 oraz sygn. akt IV CSK 510/15) oraz z dnia 17 czerwca 2016 r. (sygn. akt IV CSK 531/15) zaprezentował pogląd, zgodnie z którym przedsiębiorstwo państwowe, które z mocy ustawy z 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6) nabyło własność urządzeń przesyłowych posadowionych na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa, nabywało również służebność gruntową odpowiadającą treścią służebności przesyłu. W powołanych wyżej postanowieniach z dnia 12 maja 2016 r. wskazano ponadto, że przekształcenie przysługujących przedsiębiorstwom państwowym uprawnień do części mienia ogólnonarodowego pozostającego w ich zarządzie, w odniesieniu do gruntów - w prawo użytkowania wieczystego, a co do znajdujących się na tych gruntach budynków, innych urządzeń i lokali - w prawo własności, nastąpiło w dniu 5 grudnia 1990 r. na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464 z późn. zm.), natomiast w odniesieniu do innych składników majątkowych - również w prawo własności dokonało się w dniu 7 stycznia 1991 r. na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6). Uznał przy tym, że do uwłaszczenia państwowych osób prawnych w zakresie urządzeń przesyłowych, wchodzących - stosownie do obowiązującego wówczas art. 49 k.c. - w skład ich przedsiębiorstw i stanowiących zbiór rzeczy, a nie jedną rzecz złożoną, doszło na podstawie powołanego przepisu ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. Jeżeli w skład przedsiębiorstwa państwowej osoby prawnej - w chwili wejścia w życie tej regulacji - wchodziły urządzenia przesyłowe posadowione na nieruchomościach stanowiących własność Skarbu Państwa, przedsiębiorstwo będące taką osobą, mając w swym zarządzie te urządzenia dysponowało jednocześnie tytułem prawnym do korzystania z tych nieruchomości w zakresie niezbędnym od ich eksploatacji. Sąd Najwyższy podkreślił, że byłoby niezrozumiałe i

nieuzasadnione, gdyby jakiś fragment władztwa państwowej osoby prawnej będącej przedsiębiorstwem państwowym nad gruntem państwowym, długotrwanie wykonywany pod rządami zasady jednolitego funduszu własności państwowej, aprobowany przez Skarb Państwa oraz niezbędny do wypełniania zadań tego przedsiębiorstwa, lecz niemający charakteru cywilnego prawa podmiotowego ze względu na obowiązywanie tej zasady, nie został objęty uwłaszczeniem. Niepodobna przyjąć, że wolą ustawodawcy było nałożenie na przedsiębiorstwa państwowe obowiązku niezwłocznego zawarcia ze Skarbem Państwa niezliczonych umów, niezbędnych do fragmentarycznego korzystania z jego nieruchomości, a więc zakłócenie funkcjonowania przedsiębiorstw przesyłowych. Prawem powstającym w wyniku przekształcenia dotychczasowego tytułu do korzystania z nieruchomości państwowych w zakresie niezbędnym do eksploatacji posadowionych na nich urządzeń była - w ówczesnym stanie prawnym - służebność gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu.

Wcześniej orzecznictwie Sądu Najwyższego zwracano uwagę, że zmiana pierwotnego brzmienia art. 128 k.c., znosząca z dniem 1 lutego 1989 r. zasadę jednolitej własności państwowej, nie spowodowała "uwłaszczenia" z tym dniem państwowych osób prawnych, co do składników mienia pozostających w ich zarządzie. Przekształcenie zarządu, w odniesieniu do budynków, innych urządzeń i lokali znajdujących się na gruntach w prawo własności, nastąpiło - jak wyjaśnił to Sąd Najwyższy w uchwale w składzie siedmiu sędziów z dnia 18 czerwca 1991 r., sygn. akt III CZP 38/91 (OSNCP 1991, nr 10-12, poz. 118), mającej moc zasady prawnej - na podstawie ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464), a co do innych składników majątkowych - na podstawie ustaw określających ustrój majątkowy państwowych osób prawnych (zob. również postanowienie z dnia 11 grudnia 2008 r., sygn. akt II CSK 314/08 oraz wyrok z dnia 21 maja 2015 r., sygn. akt IV CSK 514/14).

Jednocześnie przywołane wyżej orzecznictwo Sądu Najwyższego odnoszące się do dopuszczalności ustanowienia służebności przesyłu na prawie użytkowania wieczystego nie wskazywało, że wobec nabycia własności urządzeń przesyłowych posadowionych na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa (a oddanych w użytkowanie wieczyste), przedsiębiorstwo przesyłowe nabywało również służebność gruntową odpowiadającą treścią służebności przesyłu.

Przedstawienie do rozpoznania Sądowi Najwyższemu wskazanego wyżej pytania prawnego wynika jednocześnie z okoliczności, że w przedmiotowej sprawie pogląd zaprezentowany w postanowieniach z dnia 12 maja 2016 r. oraz 17 czerwca 2016 r. o

powstaniu z mocy prawa na rzecz przedsiębiorstwa państwowego z chwilą uzyskania własności urządzeń przesyłowych również służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu na nieruchomości Skarbu Państwa nie może zostać wprost zastosowany z uwagi na występującą odmiennność stanu faktycznego. Wskazać bowiem należy, że o ile z dniem 7 stycznia 1991 r. przedsiębiorstwo państwowe będące poprzednikiem prawnym ██████████ S.A. z siedzibą w ██████████ uzyskało własność urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Skarbu Państwa na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6), o tyle wcześniej, bo z dniem 5 grudnia 1990 r. zarząd gruntów znajdujących się w dyspozycji przedsiębiorstwa państwowego ██████████ ██████████ ██████████ ██████████ (poprzednik prawny ██████████ S.A. z siedzibą w ██████████) przekształcił się w użytkowane wieczyste na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i uwłaszczeniu nieruchomości (Dz. U. z 1990 r. Nr 79, poz. 464). W powołanych orzeczeniach stan faktyczny spraw był o tyle prostszy, że przekształcenie się zarządu w prawo własności urządzeń przesyłowych z dniem 7 stycznia 1991 r. nastąpiło w sytuacji, w której grunt, na którym zostały one posadowione był wyłącznie własnością Skarbu Państwa i nie był wówczas obciążony na rzecz innego podmiotu użytkowaniem wieczystym.

Wskazując ewentualną możliwość zastosowania w przedmiotowej sprawie, w drodze analogii, poglądu o powstaniu z mocy prawa na rzecz przedsiębiorstwa państwowego z chwilą uzyskania własności urządzeń przesyłowych również służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu na nieruchomości Skarbu Państwa również w przypadku rozpoznania wniosku o ustanowienie służebności przesyłu na użytkowaniu wieczystym przywołać należy treść postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r. (sygn. akt IV CSK 514/14). We wskazanym postanowieniu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zawarta w art. 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. formuła "nie narusza praw osób trzecich" musi być interpretowana elastycznie, w sposób dostosowany do jej celu. Uwłaszczenie nie mogło doprowadzić do radykalnego zakłócenia funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych. Za przyznaniem możliwości korzystania z gruntu przemawia wcześniejsze podleganie tego gruntu zasadom gospodarowania opartym na wykorzystaniu środków o charakterze władczym. Możliwość ta wyraża się w trwałym obowiązku znoszenia przez użytkownika wieczystego stanu ukształtowanego położeniem zainstalowanego na gruncie urządzenia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa przesyłowego i czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowej eksploatacji tego urządzenia. Każdy kolejny nabywca

ograniczonego w ten sposób prawa użytkowania wieczystego wstępuje w wyniku stąd stan prawny i ma obowiązek znosić go wobec przedsiębiorcy przesyłowego będącego właścicielem urządzenia zainstalowanego na gruncie stanowiącym przedmiot jego użytkowania.

Ponadto, w cytowanej już uchwale z dnia 16 maja 2017 r. (sygn. akt III CZP 101/16) wyrażono pogląd, że posadowienie urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorstwo państwowe w okresie obowiązywania zasady jednolitego funduszu własności państwowej na gruncie stanowiącym własność Skarbu Państwa, które w następstwie przekształceń własnościowych na początku lat 90. ubiegłego wieku stało się z mocy prawa ich właścicielem, ale nie nabyło praw do tego gruntu, gdyż inny podmiot stał się z mocy prawa jego właścicielem albo użytkownikiem wieczystym, doprowadziło do powstania sytuacji faktycznej rodzącej skutki prawne w relacjach między właścicielem nieruchomości a przedsiębiorcą przesyłowym. Zainstalowanie urządzeń przesyłowych nastąpiło na nieruchomości, zatem w wyniku przekształceń własnościowych stało się jej ograniczeniem i obciążeniem odnoszonym się do prawa własności. W związku z tym podmiot, w stosunku do którego użytkowanie wieczyste powstało z mocy prawa lub na podstawie umowy zawartej z właścicielem i konstytutywnego wpisu w księdze wieczystej, nabył to prawo z istniejącym ograniczeniem nieruchomości, ma obowiązek trwałego znoszenia stanu ukształtowanego położeniem zainstalowanych na gruncie urządzeń przesyłowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa przesyłowego i czynności niezbędnych do zapewnienia prawidłowej ich eksploatacji. Istniejące w chwili powstania użytkowania wieczystego ograniczenia i obciążenia dotyczące prawa własności nieruchomości mają bezpośredni wpływ na sposób i zakres wykonywania użytkowania wieczystego. W efekcie użytkowanie wieczyste nie może kolidować z obciążeniami nieruchomości, które powstały przed oddaniem jej w użytkowanie wieczyste.

Zestawienie powyższych poglądów uzasadnia przedstawienie w trybie art. 390 KPC Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego. Dostrzegając wyjątkowy charakter instytucji pytania prawnego jako stanowiącej odstępstwo od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP) Sąd Okręgowy uznał, że przedstawiona kwestia prawna budzi rzeczywiście poważne wątpliwości.

Omówione powyżej zagadnienie prawne ma charakter abstrakcyjny i dotyczy wykładni przepisów prawa, której potrzeba pojawiła się na tle ustalonego, konkretnego i niespornego stanu faktycznego. Udzielenie odpowiedzi na zadane na wstępie pytania jest

jednocześnie niezbędne do rozstrzygnięcia wniesionej apelacji. Między przedstawionym zagadnieniem prawnym a podjęciem przez sąd drugiej instancji decyzji co do istoty sprawy istnieje oczywisty związek. Istniejąca rozbieżność pomiędzy wyrażonymi w judykaturze poglądami jednoznacznie wskazuje na konieczność rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia.

W ocenie Sądu Okręgowego przedstawione zagadnienie spełnia więc wymogi wynikające z brzmienia przepisu art. 390 KPC.

Mając na uwadze powyższe okoliczności oraz treść przytoczonych przepisów Sąd Okręgowy postanowił jak w sentencji.

Paweł Hochman

Grzegorz Ślęzak

Dariusz Mizera